УДК 338.2:658.005

JEL classification: L81, M40

Наталія ДУЛЯБА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент,
кафедра менеджменту і міжнародного
підприємництва,
Національний університет «Львівська
політехніка», Україна
E-mail: nataliia.i.duliaba@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4377-874X>
<http://www.researcherid.com/rid/R-5071-2017>

Вікторія ЛАКІЗА

кандидат економічних наук,
доцент,
кафедра менеджменту і міжнародного
підприємництва,
Національний університет «Львівська
політехніка», Україна
E-mail: Viktoriia.V.Lakiza@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6764-8536>
<http://www.researcherid.com/rid/S-3316-2017>

Володимир ДАЛИК

кандидат економічних наук,
доцент,
кафедра менеджменту і міжнародного
підприємництва,
Національний університет «Львівська
політехніка», Україна
E-mail: volodymyr.p.dalyk@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4377-874X>
<http://www.researcherid.com/rid/R-5087-2017>

© Наталія Дуляба, Вікторія Лакіза,
Володимир Далик, 2021

Отримано: 18.10.2021 р.
Прорецензовано: 29.10.2021 р.
Рекомендовано до друку: 16.11.2021 р.
Опубліковано: 16.11.2021 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Наталія Дуляба (Україна)
Вікторія Лакіза (Україна)
Володимир Далик (Україна)

МОДЕЛЮВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ АКТИВНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Зростання значення інформаційного забезпечення (його якості та повноти) в діяльності торговельних підприємств в умовах тотальної цифровізації, зумовлюють необхідність формування дієвої системи обліково-аналітичного забезпечення управління їх економічною активністю.

Мета. Метою статті є формування моделі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств.

Метод (методологія). Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження стали сучасні теорії, концепції, наукові здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері економічного управління та організації обліку. Дослідження складу обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю, сутності складових елементів здійснювалось із застосуванням наукової абстракції, термінологічного та компаративного аналізу та синтезу; вивчення взаємозв'язків між складовими обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю та формування моделі – методами моделювання, системно-функціонального та функціонально-структурного методів.

Результати. В процесі дослідження особливостей формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств визначено, що до основних елементів такої системи відносяться: стейкхолдери (користувачі інформації), потоки вхідної та вихідної інформації, якісні характеристики та склад яких вимагає особливої уваги в дослідженні, інформаційна безпека, кадрове забезпечення реалізування моделі, основні принципи її реалізації та очікувану результативність.

В числі користувачів обліково-аналітичної інформації визначено: власників підприємства (його акціонерів), менеджерів різного ієрархічного та функціонального рівня, персонал, банки, державні органи, дебіторів та кредиторів, інвестиційних аналітиків, конкурентів та громадськість. Визначено, що ключову роль в обліково-аналітичному забезпеченні управління економічною активністю торговельних підприємств відіграє інформація, яка поетапно, в процесі здійснення господарської діяльності, заходів обробки інформації та шляхом реалізації управлінських рішень трансформується із вхідної у вихідну. Для прийняття якісних управлінських рішень така інформація повинна бути достовірною, повною (достатньою), цінною, насиченою, своєчасною, суттєвою та симетричною. При характеристиці складових обліково-аналітичного забезпечення визначено важливість дотримання без пекових вимог щодо використання інформації на торговельних підприємствах та створення належного кадрового забезпечення управління їх економічною активністю.

Модель обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств відображає поступовий, контрольований перехід великої кількості інформації в обґрунтовані управлінські рішення щодо забезпечення належного рівня їх економічної активності.

Дуляба Н., Лакіза В., Далик В. Моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 3. С. 173-182.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.173>

Ключові слова: економічна активність; обліково-аналітичне забезпечення; торговельне підприємство; інформація; стейкхолдери; етапи обробки інформації.

UDC 338.2:658.005

JEL classification: L81, M40

Natalia DULIABA

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor,
Department of Management and International
Entrepreneurship,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Email: natalia.i.duliaba@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4377-874X>
<http://www.researcherid.com/rid/R-5071-2017>*

Victoriia LAKIZA

*PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Management and International
Entrepreneurship,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine
E-mail: Viktoriia.V.Lakiza@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6764-8536>
<http://www.researcherid.com/rid/S-3316-2017>*

Volodymyr DALYK

*PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Management and International
Entrepreneurship,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Email: volodymyr.p.dalyk@lpnu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4377-874X>
<http://www.researcherid.com/rid/R-5087-2017>*

© Natalia Duliaba, Victoriia Lakiza,
Volodymyr Dalyk, 2021

Received: 18.10.2021

Revised: 29.10.2021

Accepted: 16.11.2021

Online publication date: 16.11.2021

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Natalia Duliaba (Ukraine)
Victoriia Lakiza (Ukraine)
Volodymyr Dalyk (Ukraine)

MODELING OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF MANAGEMENT OF ECONOMIC ACTIVITY OF TRADE ENTERPRISES

ABSTRACT

Introduction. The growing importance of information support (its quality and completeness) in the activities of commercial enterprises in terms of total digitalization, necessitate the formation of an effective system of accounting and analytical support for the management of their economic activity.

Purpose. The purpose of the article is to form a model of accounting and analytical support for managing the economic activity of commercial enterprises.

Method (methodology). Theoretical and methodological basis of the study were modern theories, concepts, scientific achievements of domestic and foreign scientists in the field of economic management and accounting. The study of the composition of accounting and analytical support for the management of economic activity, the essence of the constituent elements was carried out using scientific abstraction, terminological and comparative analysis and synthesis; study of the relationships between the components of accounting and analytical support of economic activity management and model formation – modeling methods, system-functional and functional-structural methods.

Results. In the process of studying the peculiarities of the formation of accounting and analytical management of economic activity of commercial enterprises determined that the main elements of such a system include: stakeholders (users of information), streams of input and output information, qualitative characteristics and composition of which requires special attention, information security, staffing the implementation of the model, the basic principles of its implementation and the expected effectiveness.

The users of accounting and analytical information include: business owners (shareholders), managers of various hierarchical and functional levels, staff, banks, government agencies, debtors and creditors, investment analysts, competitors and the public. It is determined that the key role in accounting and analytical support of management of economic activity of trade enterprises is played by information, which is gradually, in the process of economic activity, information processing measures and by implementing management decisions transformed from input to output. To make quality management decisions, such information must be reliable, complete (sufficient), valuable, rich, timely, relevant and symmetrical. In characterizing the components of accounting and analytical support, the importance of non-compliance with the requirements for the use of information in commercial enterprises and the creation of appropriate staffing to manage their economic activity is determined.

The model of accounting and analytical support for the management of economic activity of commercial enterprises reflects the gradual, controlled transition of a large amount of information into sound management decisions to ensure the appropriate level of their economic activity.

Duliaba, N., Lakiza, V., & Dalyk, V. (2021). Modeling of accounting and analytical support of management of economic activity of trade enterprises. *Economic analysis*, 31 (3), 173-182.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.173>

Keywords: economic activity; accounting and analytical support; trading company; information; stakeholders; stages of information processing.

Вступ

В умовах тотальної інформатизації всіх сфер суспільного життя, в тому числі і діяльності та управління торговельним підприємством, суттєво зростає роль інформації, яка використовується при прийнятті управлінських рішень загалом та стосовно економічної активності зокрема. Це зумовлює необхідність формування якісного інформаційного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств, здатного забезпечити пошук можливостей її підвищення і задовольнити інформаційні запити управління всіх рівнів на всіх етапах процесу розробки, прийняття і контролю виконання управлінських рішень. Відтак особливо актуальним постає питання визначення основних параметрів обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі та моделювання механізмів їх взаємодії, що дозволить вдосконалити обліковий, аналітичний і контрольний процеси, визначити найбільш ефективні методи збору інформації та формування банку інформаційних даних, що, в свою чергу, повинно забезпечити прийняття оптимальних управлінських рішень.

Наукове підґрунтя для дослідження складових та взаємозв'язків між ними при формуванні моделі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств формують праці провідних зарубіжних та вітчизняних науковців сучасності. Вони присвячені як комплексному вивченню питань, пов'язаних із визначенням сутності економічної активності, так і відображенню місця і ролі обліково-аналітичного забезпечення в управлінні сучасним підприємством, в тому числі у сфері торгівлі. Теоретичні засади дослідження економічної активності та управління нею на торговельних підприємствах визначено у працях О. Анісімова, К. Андресена, І. Баневої, І. Бланка, М. Бойченко, В. Гросул, Н. Кащенко, О. Круглової, Д. Мардара, Т. Надтоки, А. Турило, Н. Мешкової, А. Черепа, Х. Ширенбека та ін. Зокрема, Н. Б. Кащена визначає економічну активність торговельного підприємства як «досягнення бажаного рівня ефективності та результативності функціонування в умовах динамічних змін бізнес-середовища та потреб стейкхолдерів, інтенсивність його змін у часі й просторі та власне еволюцію на засадах інноваційності, адаптації та емерджентності» [1, с. 118]. При цьому автор виділяє наступні види економічної активності: фінансову, кадрову, ринкову, комерційну, інвестиційну, інноваційну, управлінську, соціальну, екологічну, які найбільш повно відображають типологію досліджуваного

явища і взяті за основу для цілей даного дослідження.

Питання сутності, складу та особливостей формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління торговельних підприємств розглядаються у роботах А. Андерсона, Б. Нідлза, О. Будько, М. Ван Бреда, Л. Гандал, Л. Гнилицької, З. Живко, А. Загороднього, Р. Ентоні, Т. Камінської, Р. Каплан, Д. Нортон, В. Савчука, Р. Хігінса та ін. [2]. Визнаючи наукову і практичну значущість напрацювань учених та вагомість їх внеску у дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств, визначено доцільність подальшого наукового поглиблення розгляду складу та взаємозв'язків елементів такого забезпечення, що дозволить об'єднати їх в управлінську модель.

Мета та завдання статті

Метою статті є формування моделі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств. Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- визначити сукупність складових елементів моделі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств;
- привести характеристики визначених складових елементів;
- визначити взаємозв'язки між елементами;
- сформувати модельне представлення обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження

Управління економічною активністю торговельного підприємства передбачає формалізацію моделі її обліково-аналітичного забезпечення. Дослідження основних теоретико-методологічних аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельного підприємства дозволяє до основних складових такої моделі віднести: стейкхолдерів (користувачів інформації), потоки вхідної та вихідної інформації, якісні характеристики та склад яких вимагає особливої уваги в дослідженні, інформаційну безпеку, кадрове забезпечення реалізування моделі, основні принципи її реалізації та очікувану результативність.

Діяльність торговельного підприємства пов'язана із взаємодією з широким колом учасників соціально-економічних відносин, фізичних та юридичних осіб ближчого чи дальшого оточення, які в тій чи іншій мірі зацікавлені в

діяльності цього підприємства. Використовувані у вітчизняній економічній літературі терміни «зацікавлені сторони», «групи впливу», «заінтересовані сторони», «групи інтересів», в західній теорії та практиці замінюються терміном «stakeholder». Зважаючи на цілі даного дослідження, доцільно під стейкхолдерами розглядати «групи економічного впливу підприємства, які мають фактичний вплив на певні етапи ланцюга створення вартості, прийняття управлінських рішень на підприємстві, можуть сприяти або перешкоджати досягненню цілей організації, а також обмежувати її доступ до певних видів ресурсів або такий вплив може бути потенційним, тобто виникати внаслідок або діяльності підприємства, або таких соціально-економічних суб'єктів [3, с. 122].

У літературних джерелах описано деякі механізми взаємодії підприємства із стейкхолдерами, а також визначено складові впливу соціально-економічних суб'єктів на його діяльність. Також у роботах науковців частково відображені методи врахування інтересів стейкхолдерів при прийнятті управлінських рішень на підприємстві. Однак не достатньо вивченим залишається питання ролі стейкхолдерів в управлінні економічною активністю торговельного підприємства.

Часто рішення щодо діяльності економічної активності торговельного підприємства доцільно приймати з урахуванням інтересів різноманітних суб'єктів соціально-економічних відносин. Не врахування інтересів однієї чи кількох груп, та врахування інтересів окремих груп економічного впливу в такій ситуації може призвести до певного дисбалансу в бік цієї групи. Варто врахувати, що зростання динамічності зовнішнього середовища підприємства зумовлює необхідність прийняття більшості управлінських рішень з врахуванням інтересів всіх зацікавлених та контактних груп. Прийняття управлінських рішень щодо економічної активності підприємства з врахуванням інтересів всіх (чи більшості) стейкхолдерів дозволить забезпечити їх збалансованість щодо різних векторів взаємодії підприємства із зовнішніми та внутрішніми зацікавленими сторонами.

З іншої сторони, стейкхолдери торговельного підприємства можуть бути в тій чи іншій мірі зацікавлені в зростанні (чи зменшенні – у випадку з конкурентами) економічної активності підприємства. Сприяння (забезпечення) зростанню економічної активності торговельного підприємства потребує відповідного інформаційного забезпечення. Відтак, використовуючи обліково-аналітичну інформацію про основні фактороутворюючі показники та діючі і цільові рівні економічної активності торговельного

підприємства, стейкхолдери можуть сприяти, ухвалюючи управлінські рішення, розвитку досліджуваного явища. Для прийняття відповідних управлінських рішень стейкхолдери виступають користувачами обліково-аналітичної інформації підприємства. Згідно чинного законодавства стейкхолдерами доцільно розглядати як фізичних чи юридичних осіб, які використовують обліково-аналітичну інформацію підприємства та приймають управлінські рішення, які прямо чи опосередковано впливають на зміну економічної активності підприємства [4]. Традиційно, в числі користувачів обліково-аналітичної інформації виділяються: власники підприємства (його акціонери), менеджери різного ієрархічного та функціонального рівня, персонал, банки, державні органи, дебітори та кредитори, інвестиційні аналітики, конкуренти, громадськість.

В контурі моделі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельного підприємства важливу роль відіграє інформація. Обліково-аналітична інформація носить ключове значення для прийняття більшості управлінських рішень в господарській діяльності торговельних підприємств загалом, та щодо економічної активності, зокрема. Проте, цінність обліково-аналітичної інформації може бути нульовою, якщо вона не відповідатиме необхідним для використання в управлінні характеристикам.

Інформаційні потоки для управління економічною активністю на торговельному підприємстві повинні організовуватись згідно принципів, дотримання яких передбачає раціоналізацію та відповідність встановленим вимогам до обліково-аналітичного забезпечення. Узагальнюючи дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, в сукупності принципів якісного інформаційного забезпечення управління економічною активністю торговельного підприємства доцільно виділити: формування інформаційних потреб користувачів; встановлення способів і методів задоволення сформованих інформаційних потреб; ефективне максимальне використання первинної інформації для розрахунку системи аналітичних показників при мінімальних затратах часу та праці; розробка ефективних моделей управлінських рішень на основі результатів застосування аналітичних процедур[5]. Дотримання наведених принципів організації раціонального обігу обліково-аналітичної інформації сприятиме забезпеченню відповідності інформаційного забезпечення встановленим до нього вимогам якісного та кількісного характеру.

Інформація, необхідна для управління економічною активністю торговельного підприємства, повинна відповідати всім без виключення зазначеним вимогам, інакше вона

втратить свою загальну актуальність. Досягнення очікуваного рівня та зростання економічної активності в значній мірі залежить від ефективності прийняття управлінських рішень. Відповідно, такі рішення повинні обґрунтовуватися інформаційними даними сучасний стан та результати діяльності торговельного підприємства. Відтак, вимоги до інформаційного забезпечення управління економічною активністю стосуються якості, цінності та корисності інформації. Із великого масиву інформації доцільно обирати ту, яка сприяє прийняттю ефективного управлінського рішення, забезпечить збільшенню капіталізації підприємства та його нематеріальної частини як результат ефективного управління економічною активністю підприємства. Інформаційне забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств вимагає дотримання вимог бути достовірним, повним (достатнім), цінним, насиченим, своєчасним, суттєвим та симетричним [6; 7].

Управління економічною активністю передбачає реалізацію функцій менеджменту у вигляді управлінських рішень, обґрунтованих на основі інформації, отриманої в процесі її збору, накопичення, сортування та обробки, на основі чого формується сукупність (вихідний потік) інформації.

Першочергове інформаційне забезпечення формується із вхідної інформації. Вхідною вважається інформація, яка виникає на початковій стадії процесу управління. В теорії управління підприємством до такої інформації відносять первинні дані та нормативно-довідкову інформацію.

Досягнення цілей даного дослідження – формування дієвої моделі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств, в значній мірі має стратегічне спрямування, направлене на прийняття стратегічних цілей. Прийняття управлінських рішень, направлених на стратегічне зростання економічної активності торговельного підприємства не може обмежуватись використанням внутрішньої інформації лише ретроспективного характеру, яка відображається в первинних облікових даних [8]. Стратегічно направлене управління економічною активністю торговельного підприємства потребує інформації про перспективи, плани, стратегічну мету та цілі розвитку підприємства, очікувані інвестиції, напрями реалізації інновацій, перспективи розвитку персоналу підприємства, тенденції та перспективи розвитку ринку, характеристику ринкового середовища функціонування торговельного підприємства загалом, характеристику основних груп покупців, споживчі

настрої, інформація про конкурентів, очікувані напрями розвитку підприємства, його соціальні та екологічні цілі та плани; господарське та податкове законодавство України.

Підвищення вимог до інформаційного середовища обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельного підприємства зумовлене, передусім, постійними змінами і ускладненням зовнішнього середовища і, відповідно, умов економічної діяльності, умов торгівлі, розвитком системи розгалужених взаємозв'язків з іншими інформаційними системами управління підприємством. Об'єктивною передумовою їх вирішення є стрімке нарощення можливостей і техніко-економічних характеристик сучасного програмного забезпечення збору, обробки і передавання значних інформаційних масивів баз даних на основі комп'ютеризації обліково-аналітичного процесу.

Вхідний потік інформації формується із облікових та позаоблікових даних, які носять як ретроспективний, так і перспективний характер.

В сукупності підсистем планування, обліку, аналізу, контролю та аудиту формується економічна інформація, яка слугує основою прийняття рішень користувачами різних рівнів, що створює відповідне обліково-аналітичне забезпечення управління економічною активністю торговельного підприємства. В результаті реалізації заходів збору, накопичення, сортування та обробки інформації формується сукупність підсумкової інформації про стан і результати діяльності підприємства, що відображає потоки вихідної інформації для управління економічною активністю підприємства.

Постійні зміни зовнішнього середовища, умов господарської та торговельної діяльності, розвиток розгалужених взаємозв'язків з іншими інформаційними системами управління зумовлюють зростання вимог до інформаційних потоків обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю підприємства. Об'єктивною передумовою їх вирішення є стрімке зростання можливостей і техніко-економічних характеристик сучасного програмного забезпечення збору, обробки і передавання значних інформаційних масивів баз даних на основі комп'ютеризації обліково-аналітичного процесу.

Перетворення потоку вхідної інформації в потік вихідної відбувається шляхом реалізації трьох взаємопов'язаних етапів обробки інформації, які забезпечують створення підґрунтя (інформаційного забезпечення) для управління економічною активністю підприємства. До таких етапів відносяться: збір, систематизація та трансформація інформації. При цьому специфічними та відмінними від загальних етапів обробки інформації є власне

обліково-аналітична інформація, необхідна для прийняття управлінського рішення про економічну активність.

Специфічними щодо об'єкта дослідження є і реалізація етапів обробки інформації. Збір інформації здійснюється переважним фіксуванням фактів господарської діяльності торговельного підприємства. Таким чином, важливу роль тут відіграє система господарського обліку підприємства. В результаті господарського обліку фіксуються та реєструються факти господарської діяльності торговельного підприємства, які є ключовим інформаційним джерелом управління економічною активністю. Враховуючи стратегічний характер мотивації та об'єкту управління, поруч із фактичними даними фіксуються позаоблікові дані – планові показники, стратегічні цілі, характеристики та оцінка впливу факторів зовнішнього середовища.

На другому етапі обробки інформації для формування якісного інформаційного забезпечення управління економічною активністю торговельного підприємства відбувається систематизація інформації за принципом її важливості, доцільності врахування стосовно об'єкту управління. Також на етапі систематизації інформації визначається її відповідність вимогам якісного інформаційного забезпечення управління економічною активністю. При цьому, показники управлінського та бухгалтерського обліку фіксуються крізь взаємодію мегарахунків, рахунків та відповідних субрахунків. Фінансовий облік, формуючи інформацію, виступає як органічне доповнення в застосуванні загальної теорії інформації до проблем оперативного управління економічною активністю. Зміст функцій обліку становлять процеси фіксації первинної інформації про господарські операції і групування даних за строго визначеними ознаками, напрямками, періодами. Завдяки обліку забезпечується збереження цінностей, і разом з тим суб'єкт управління має змогу отримувати інформацію про наявні ресурси. Саме облік створює можливість реального контролю за торговельною діяльністю, за її результатами на підприємстві. Важливу роль відіграє облік і в підтриманні зворотного зв'язку між суб'єктом і об'єктом управління.

На другому етапі обробки інформації із невпорядкованої маси відомостей, зафіксованих в первинних документах, формується інформаційна сукупність даних про об'єкт, адекватна йому тією мірою, яка необхідна і доступна для правильних суджень про його стан і динаміку. Таку сукупність інформації для цілей управління доцільно згрупувати за функціональним спрямуванням економічної активності (комерційна, фінансова,

кадрова, ринкова, інноваційна, інвестиційна, управлінська, соціальна, екологічна).

На третьому етапі обробки інформації відбувається реалізація функції контролю управління, яке, враховуючи специфічні форми й особливості економічного об'єкта, реалізується через сукупність аналітичних процедур, через аналізування кількісних параметрів та визначення якісних показників економічної активності підприємства. Основне завдання аналізу – виявити причинно-наслідкові зв'язки факторів і результативних показників і окреслити прийняття оптимальних управлінських рішень щодо економічної активності підприємства. Результатом реалізації третього етапу є формування вихідного потоку інформації, яка є ключовою в прийнятті управлінських рішень щодо економічної активності торговельного підприємства.

Вихідна інформація, яка є результатом обробки крізь призму об'єкту та цілей управління, знаходить надалі своє відображення у різноманітних формах звітів (управлінського, фінансового та не фінансового характеру), а також в планах підприємства.

Вихідна інформація, як сукупність кількісних та якісних показників діяльності торговельного підприємства з метою управління його економічною активністю надалі підлягає систематизації та узагальненні в звітності підприємства. Для проведення систематизації такої інформації необхідно визначити ознаки, відповідно до яких систематизується інформація та відображається в звітності підприємства. До таких ознак, на нашу думку, доцільно віднести:

- можливість визнання та оцінки інформації за вимогами МСФЗ;
- стратегічний характер інформаційних даних.

Таким чином, інформація, яка характеризує економічну активність торговельного підприємства, носить ретроспективний характер та може бути визнана і оцінена за вимогами МСФЗ, відображається в обов'язковому порядку в фінансовій звітності підприємства або додатково розкривається у примітках до річної фінансової звітності, а також може знайти свої відображення в інших звітах. Наприклад, в статистичному звіті форми 1-підприємництво «Структурні обстеження підприємства».

Інформацію, яка не визнається безпосередньо МСФЗ, часто носить стратегічний характер, доцільно відображати в управлінській звітності торговельного підприємства. Сюди, насамперед, доцільно віднести визначені в результаті проведення аналітичних процедур основні показники економічної активності торговельного підприємства, планові дані, ринкову інформацію.

Варто зазначити, що для управління економічною активністю торговельного підприємства управлінська інформація та управлінська звітність носить переважний та ключовий характер. Відтак, ефективне управління економічною активністю в значній мірі залежить від функціонування інформаційної системи управлінського обліку та управлінської звітності на торговельному підприємстві, що передбачає забезпечення часу на підготовку звітності, використання сучасних автоматизованих систем підготовки інформації, мінімізацію ризиків у допущенні помилок. Управлінська звітність є важливим джерелом інформації для персоналу та менеджменту підприємства (основних користувачів), тому методиці її формування потрібно приділяти особливу увагу та знайти відображення в управлінській обліковій політиці підприємства. Інформація, яка відображається в управлінських звітах, повинна в повній мірі відображати основні показники економічної активності, які в свою чергу, впливають на збільшення капіталізації та нематеріальної частини активів торговельного підприємства. Управлінська звітність повинна відображати повноту інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Недостатнє (не повне) відображення одного чи кількох показників економічної активності в управлінській звітності створює загрозу прийняття необґрунтованих та не відповідних адекватній ситуації управлінських рішень.

Отримавши обліково-аналітичну інформацію щодо економічної активності користувачі (стейкхолдери) досить часто керуються різними цілями, від чого змінюється кількість і цінність інформації, що відповідає методологічним засадам організації фінансового і управлінського обліку. Таким чином, міра релевантності інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо економічної активності залежить від цілей окремої особи (групи осіб). Адже значна частина інформації використовується для прийняття та обґрунтування кількох управлінських рішень і кількома особами, які приймають ці рішення. Загальною цінністю цієї частини інформації є сума значень щодо її кількості та якості в кожному рішенні, яку на практиці визначити досить важко. Важливою проблемою є неможливість в період збору інформації врахувати численні аспекти використання всіх її видів.

Також доцільно пам'ятати, що обліково-аналітична інформація носить конфіденційний характер [9]. Це переважно інформація, більшою мірою призначена для внутрішніх користувачів, на яку поширюється дія закону про комерційну таємницю [10]. Деяка частина цієї інформації може

бути корисна для зовнішніх учасників, однак може становити певну цінність і для конкурентів. Отже, її надання або публікація не є обов'язковими.

Таким чином, в конкурії моделі обліково-аналітичного забезпечення важливу роль відіграє не лише якість та кількість інформації, процес її обробки, але й створення умов безпечного використання та зберігання інформації, необхідної для управління економічною активністю торговельних підприємств. Формування та функціонування системи безпеки повинно стати загальним тлом реалізації обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною активністю торговельного підприємства.

Формування важливої, конфіденційної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень; забезпечення якісного збору та обробки інформації; усунення інформаційних бар'єрів при взаємодії між підрозділами підприємства; контроль за збереженням та ефективним використанням інформації формування сукупності обліково-аналітичних звітів; врахування та узгодження інтересів усіх стейкхолдерів та зацікавлених осіб у процесі обґрунтування управлінських рішень; забезпечення стратегічного розвитку підприємства, зумовлюють необхідність формування якісного та дієвого кадрового забезпечення управління економічною активністю торговельного підприємства.

Обліково-аналітичне забезпечення в управлінні економічною активністю пов'язано із цілеспрямованою діяльністю різних категорій персоналу, направлених на виконання конкретних функцій управління. В контурі моделі обліково-аналітичного забезпечення визначено необхідність формування кадрового забезпечення. Здійснення результативного та дієвого обліково-аналітичного забезпечення передбачає залучення різного рівня управлінського персоналу, переважно економічного, фінансового, облікового профілів.

На фінансово-економічний персонал підприємства покладено виконання організаційно-методичних, контрольно-аналітичних та інформаційних функцій, покладено великий обсяг обов'язків, ставляться високі вимоги до професійної компетентності та кваліфікації. Загалом, професійна компетентність фахівців з обліку та аналізу передбачає:

- наявність професійних знань, вмінь та навичок, направлених на виконання своїх професійних, покладених на них функцій, виконання яких створює якісне обліково-аналітичне забезпечення в управлінні економічною активністю торговельного підприємства;
- наявність мотивації до формування професійної компетентності у сфері бухгалтерського та управлінського обліку та /

- чи аналізу, а також здатність мотивувати інших до ефективної професійної діяльності у цьому напрямку;
- наявність знань, умінь та навичок застосування інформаційних технологій в професійній діяльності;
- вільного володіння іноземними мовами, особливо у професійному напрямку;

- здатність підвищувати власну професійну компетентність, швидко реагувати на динамічні зміни факторів зовнішнього середовища.

Таким чином, наведені складові та взаємозв'язки між ними складають модель обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною активністю підприємств торгівлі, яку приведено на рис. 1.

Рис. 1. Модель обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною активністю підприємств торгівлі

Моделювання обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною активністю торговельного підприємства націлене на створення комплексного уявлення про механізм взаємодії складових та результативність такого управління. Як і будь – яка інша модель, ця модель є складовою економічного управління торговельного управління. Одночасно модель обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною активністю відображає обліково-аналітичне забезпечення як самостійну систему, яка:

- ґрунтується на функціях менеджменту та принципах економічного управління в діяльності торговельних підприємств;
- узагальнює сукупність забезпечуючих управлінську діяльність підсистем (інформаційне, кадрове, технічне забезпечення та системи безпеки), які створюють передумови для реалізації обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною активністю торговельних підприємств;
- визначає вплив суб'єктів управління торговельного підприємства (власників, топ-менеджмент підприємства, менеджери різного рівня) та інших його стейкхолдерів на економічну активність підприємства через управлінські рішення, сформовані в системі обліково-аналітичного забезпечення;
- відображає місце та важливу роль інформації в управлінні економічною активністю торговельного підприємства, для якого створено відповідне обліково-аналітичне забезпечення;
- використовує технології бухгалтерського інжинірингу, що забезпечує взаємодію складових та відповідність обліковій політиці підприємства та вимогам чинного законодавства.

Модель обліково-аналітичного забезпечення в управлінні економічною активністю торговельного підприємства сформована навколо процесу трансформації вхідних інформаційних потоків на вихідні – звітну інформацію,

що, в свою чергу, передбачає формування пулу даних – ядра системи обліково-аналітичного забезпечення, що представлені сукупністю фінансових й нефінансових, кількісних та якісних показників функціональних напрямів економічної діяльності.

Інформаційне підґрунтя обліково-аналітичного забезпечення направлене стратегічне управління

економічною активністю торговельного підприємства. Це відображається в акцентуації як вхідної, так і формуванні сукупності вихідної інформації перспективного характеру з врахуванням довготривалих цільових орієнтирів розвитку підприємства.

Узагальнений процес обробки вхідної інформації в процесі виконання обліково-аналітичних процедур дозволяє сформувати сукупність релевантної, цілісної та симетричної інформації для прийняття стратегічно направлених управлінських рішень досягнення запланованого рівня розвитку економічної активності торговельного підприємства.

Моделювання процесу обробки інформації відображає поступовий, контрольований перехід великої кількості інформаційних даних із внутрішнього та зовнішнього середовища в достатній, достовірний, цінний, насичений, своєчасний, суттєвий та симетричний потік інформації, яка в значній мірі впливають якість прийняття управлінських рішень щодо економічної активності підприємства. Взаємодія вихідної інформації із стейкхолдерами всіх рівнів впливу та рівнів фінансової зацікавленості носить обернений, взаємний характер. Це забезпечує максимальну обґрунтованість управлінських рішень.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Представлена модель відображає важливість управління економічною активністю торговельних підприємств, що сприятиме досягненню стратегічних цілей їх розвитку, формуванню продуктивної системи мотивації діяльності, ухваленню обґрунтованих управлінських рішень, зростанню стійкості та адаптивності підприємства до динамічних змін бізнес-середовища і потреб стейкхолдерів, повноту та збалансованість функціонування усіх структурних підрозділів і підсистем забезпечення.

Перспективи подальших розвідок стосовно управління економічною активністю торговельних підприємств повинні стосуватись розробці тактичних та стратегічних напрямів управління, реалізації конкретних управлінських рішень. Зважаючи на те, що економічна активність є важлива складова економічного управління торговельних підприємств, вона повинна знайти своє відображення в стратегії розвитку торговельного підприємства, його економічній політиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кашчена Н. Б. Теоретичні аспекти економічної активності підприємств торгівлі. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. 2018. Т. 23. Вип. 7. С. 115–121.
2. Кашчена Н. Б. Методологія формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Харків: ХДУХТ. 2021.
3. Олексів І. Б. Групи економічного впливу в системі управління підприємством: концепція і інструментарій їх відбору та узгодження інтересів: [монографія]. Львів. Видавництво Національного університету "Львівська політехніка". 2013. 292 с.
4. Чухно І. С. Удосконалення класифікації користувачів звітності. *Облік і фінанси АПК*. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/udoskonalennya-klasifikacii-koristuvachiv-zvitnosti.html>.
5. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета. Москва: Финансы и статистика, 2003. 496 с.
6. Методрекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Мініну від 27.06.13 р. № 635.
7. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Мініну від 07.02.2013р. №73.
8. Волошин В. С. Оцінювання корисності економічної інформації в процесі прийняття управлінських рішень. *Вісник національного університету водного господарства та природокористування*, 2012. Випуск 3(59), Серія «Економіка». С. 41-46.
9. Коваленко Ю. О. Забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві. *Економіка промисловості*. 2010. №3. С. 123–129.
10. Черевко О. В. Теоретичні засади поняття інформаційної безпеки та класифікація загроз системі інформаційного захисту. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. С. 22-32.

REFERENCES

1. Kashchena, N. B. (2018). Teoretychni aspekty ekonomichnoyi aktivnosti pidpryyemstv torhivli. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu*. Seriya: Ekonomika, 23(7), 115–121 [in Ukrainian].
2. Kashchena, N. B. (2021). Metodolohiya formuvannya oblikovo-analitychnoho zabezpechennya upravlinnya ekonomichnoyu aktyvnistyu pidpryyemstv torhivli. Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya doktora ekonomichnykh nauk. Kharkiv: KhDUKHT [in Ukrainian].
3. Oleksiv, I. B. (2013). Hrupy ekonomichnoho vplyvu v systemi upravlinnya pidpryyemstvom: kontseptsiya i instrumentariy yikh vidboru ta uzgodzhennya interesiv. L'viv: Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu "L'viv's'ka politekhnika" [in Ukrainian].
4. Chukhno, I. S. (n.d.). Udoskonalennya klasyfikatsiyi korystuvachiv zvitnosti. *Oblik i finansy APK*. Retrieved from: <http://magazine.faaf.org.ua/udoskonalennya-klasifikacii-koristuvachiv-zvitnosti.html> [in Ukrainian].
5. Nydlz, B. (2003). Printiypy bukhgalterskoho ucheta. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
6. Metodrekomentatsiyi shchodo oblikovoyi polityky pidpryyemstva, zatverdzeni nakazom Minfinu vid 27.06.13 r. # 635 [in Ukrainian].
7. NP(S)BO 1 «Zahal'ni vymohy do finansovoyi zvitnosti», zatverdzhene nakazom Minfinu vid 07.02.2013 r. #73 [in Ukrainian].
8. Voloshyn, V. S. (2012). Otsinyuvannya korysnosti ekonomichnoyi informatsiyi v protsesi pryynyattya upravlins'kykh rishen'. *Visnyk natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannya*, 3(59), 41-46 [in Ukrainian].
9. Kovalenko, Yu. O. (2010). Zabezpechennya informatsynoyi bezpeky na pidpryyemstvi. *Ekonomika promyslovosti*, 3, 123–129 [in Ukrainian].
10. Cherevko, O. V. (2014). Teoretychni zasady ponyattya informatsynoyi bezpeky ta klasyfikatsiya zahroz systemi informatsynoho zakhystu. *Efektivna ekonomika*, 5, 22-32 [in Ukrainian].